

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ПОЛЄВОВА Наталія Григорівна

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ І ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлено важливість використання візуалізації в освітньому процесі, зокрема під час навчання української мови в умовах Нової української школи та дистанційної освіти. Доведено результативність застосування інфографіки, ментальних карт, відеоматеріалів та інших візуальних засобів для розвитку критичного й асоціативного мислення, пам'яті, а також підвищення навчальної мотивації учнів [1; 3; 5]. Окреслено практичні можливості використання візуалізації та визначено її значення у формуванні ключових компетентностей сучасного школяра [8].

Швидкий розвиток технічних і технологічних ресурсів інформаційного суспільства ХХІ століття зумовлює нові особливості сучасної комунікації. Однією з провідних тенденцій сьогодення є переважання візуального контенту. У світі, де інформація сприймається оперативно й фрагментарно, саме візуалізація стає одним із найефективніших способів передавання знань [1; 3].

Аналіз сучасних педагогічних досліджень свідчить, що ефективність навчання залежить не лише від змісту, а й від форми подання інформації. У ХХІ столітті, в умовах цифровізації освіти та поширення дистанційного навчання, особливої актуальності набуває візуалізація навчального матеріалу [3; 5].

На думку сучасних дослідників, візуалізація полегшує сприйняття складної інформації; сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню; активізує мислення та увагу учнів [3; 5]. Український науковець О. В. Малихін підкреслює, що візуалізація є невід'ємною складовою сучасної освіти і пов'язана з формуванням так званої візуальної грамотності, яка вже включена в освітні програми багатьох країн світу [1;4]. Проблему використання візуалізації в навчанні також досліджували: Н. В. Житеньова обґрунтувала ефективність використання хмарних технологій для візуалізації навчального матеріалу [3]; Н. М. Дика довела доцільність застосування візуалізації в умовах дистанційного навчання [7]; В. Перевознюк – використання візуалізації підвищує інтерес учнів та сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок [7]. Серед зарубіжних учених значний внесок у розвиток ідей візуального навчання зробили: Joseph Novak – методу концептуальних (ментальних) карт [11]; Robert Horn – автор концепції «візуальної мови» та інформаційного мапування [12]; William Winn досліджував вплив візуальних матеріалів на когнітивні процеси в навчанні [13].

Отже, їхні дослідження доводять, що поєднання текстової та візуальної інформації значно підвищує ефективність навчання та сприяє глибшому розумінню матеріалу [11–13].

Сучасні дослідження підтверджують, що мозок людини обробляє візуальну інформацію значно швидше, ніж текстову [3]. Саме тому графічний дизайн і візуальні засоби сьогодні є базовими елементами освітнього процесу. Особливо це актуально в умовах 2026 року, коли навчання часто відбувається у змішаному або дистанційному форматі; учні постійно перебувають у цифровому середовищі; увага дітей стала коротшою, а сприйняття – кліповим [8].

Сучасні учні – це покоління, яке не просто користується Інтернетом, а живе в ньому. Смартфон, планшет або ноутбук є для них природною частиною життя.

Визначено особливості сучасних школярів: швидке сприйняття інформації; звичка до мультимедійного контенту; одночасна робота з кількома джерелами; потреба в емоційності та інтерактивності [8]. У таких умовах традиційні методи навчання (довгі тексти, пояснення без візуальної підтримки) втрачають ефективність. Нова українська школа (НУШ) орієнтує педагогів на формування компетентностей; розвиток особистості; активну участь учня в навчанні, саме тому візуалізація стає не просто додатковим інструментом, а необхідною умовою сучасного уроку [8].

Традиційно візуалізацію тлумачать як подання інформації у формі, що сприймається через зорові образи: схеми; таблиці; інфографіка; відео; ментальні карти; ілюстрації [2; 3; 6]. Її основні функції: спрощення складної інформації; підвищення запам'ятовування; розвиток асоціативного мислення; стимулювання інтересу [3; 5]. Візуалізація в умовах дистанційного навчання після пандемії та в умовах сучасних викликів стало невід'ємною частиною освіти [9]. У дистанційному форматі візуалізація виконує критично важливу роль: замінює живу взаємодію; утримує увагу учнів; допомагає пояснювати матеріал без перевантаження текстом [9].

Ефективні інструменти 2026 року: інтерактивні презентації; відеоуроки; цифрові ментальні карти; інфографіка; онлайн-дошки [5; 7]. У контексті Нової української школи та реалій 2026 року важливим є врахування особливостей сучасних учнів — так званих «цифрових аборигенів», для яких характерне кліпове мислення та потреба у візуально насиченому середовищі [8].

У процесі власної педагогічної діяльності доведено, що зацікавити учнів можливо лише за умови: відмови від одноманітності та шаблонності; використання сучасних цифрових інструментів; створення інтерактивного освітнього середовища; активного залучення учнів до навчання. Особливу роль у цьому відіграє візуалізація, яка дозволяє підвищити мотивацію до навчання; зробити складний матеріал доступним; активізувати пізнавальну діяльність; розвивати критичне та асоціативне мислення [1; 3].

Практика показує, що використання інфографіки, ментальних карт, відео та інтерактивних матеріалів сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу; залучає навіть пасивних учнів; забезпечує ефективність дистанційного навчання [5; 7].

Таким чином, практична значущість мого досвіду полягає у впровадженні сучасних методів візуалізації, які відповідають вимогам НУШ; враховують особливості цифрового покоління; підвищують якість освітнього процесу; сприяють формуванню ключових компетентностей [8].

У результаті урок трансформується з традиційного процесу передачі знань у динамічний простір взаємодії, творчості та розвитку особистості учня.

Методи візуалізації на уроках української мови

1. Інфографіка дозволяє структурувати правила; показати зв'язки; узагальнити тему [5].

2. Ментальні карти сприяють розвитку логіки; формуванню асоціацій; систематизації знань [11].

3. Відеоконтент забезпечує емоційність; доступність; залучення уваги [5].

4. Схеми та таблиці дозволяють швидко повторити матеріал; побачити структуру [3].

Учитель сьогодні — це не лише джерело знань, а дизайнер уроку, модератор навчання, мотиватор, завданням якого є правильно підібрати візуальний матеріал; не перевантажити учнів; забезпечити логічність подачі [8; 10].

Для ефективного використання візуалізації необхідно враховувати такі організаційно-педагогічні умови: вік учнів; поєднувати різні види візуалізації; адаптувати матеріал до онлайн-формату; використовувати інтерактивні технології [7].

Візуалізація має всі передумови стати основою нових освітніх методик, оскільки відповідає цифровій культурі, розвиває мислення, формує самостійність [1; 8]. Використання візуалізації забезпечує: підвищення успішності; розвиток критичного мислення; формування мотивації; здатність до самостійного навчання; усвідомлення власних цінностей [3; 5].

Отже, візуалізація є одним із найефективніших інструментів сучасної освіти. В умовах НУШ та дистанційного навчання вона підвищує якість навчання; робить уроки цікавими; сприяє розвитку особистості [8]. Водночас важливо пам'ятати: будь-яка візуалізація приносить користь лише тоді, коли вона продумана, якісно реалізована і доречно використана.

Список використаних джерел:

1. Малихін О. В. Візуалізація навчальної інформації як складова сучасної освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/download/656/671> (дата звернення: 05.04.2026).

2. Малихін О. В., Ліпчевська І. Л. Формування вмінь візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи : методичний посібник. Київ, 2023. 120 с.

3. Білоусова Л. І., Житеньова Н. В. Функціональний підхід до використання технологій візуалізації у навчальному процесі // Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 59, № 3. С. 38–49.
4. Малихін О. В. Педагогічна майстерність: візуалізація навчальної інформації [Електронний ресурс]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736554/1/Text.pdf> (дата звернення: 05.04.2026).
5. Мицишин І. Я. Використання 3D/AR-візуалізації навчального матеріалу в освітньому процесі // Інноваційна педагогіка. 2025. Вип. 84, ч. 2. С. 150–155.
6. Квасниця І. В. Візуалізація навчальної інформації під час викладання дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс]. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/download/303132/299813> (дата звернення: 05.04.2026).
7. Перспективи застосування технологій візуалізації в діяльності сучасного педагога [Електронний ресурс]. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2350> (дата звернення: 05.04.2026).
8. Ліпчевська І. Л. Візуалізація навчальної інформації в умовах НУШ [Електронний ресурс]. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Prezentatsiia-1-I.-Lipchevska.pdf> (дата звернення: 05.04.2026).
9. Система у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні: цільова модель 2.0 : комплексний огляд національної системи психічного здоров'я в Україні [Електронний ресурс]. URL: <https://howareu.com/materials/tsilova-model-systemy-u-sferi-pzpsp> (дата звернення: 05.04.2026).
10. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. Луганськ : Знання, 2005. 384 с.
11. Novak J. D. Learning, Creating, and Using Knowledge: Concept Maps as Facilitative Tools. New York : Routledge, 2010. 320 p.
12. Horn R. E. Visual Language: Global Communication for the 21st Century. Bainbridge Island : MacroVU, 1998. 200 p.
13. Winn W. The Role of Visual Perception in Learning // Educational Psychology Review. 1993. Vol. 5, № 2. P. 157–172.

Svitlana Pedchenko Development of critical thinking in applicants for the specialty a4.01 secondary education (Ukrainian language and literature)	Педченко Світлана Розвиток критичного мислення в здобувачів спеціальності а4.01 середня освіта (українська мова і література)	276
Vira Petliaieva Developing students' critical thinking in the process of learning a foreign language	Петляєва Віра Розвиток критичного мислення студентів у процесі вивчення іноземної мови	278
Olha Petrykei Interactive teaching methods as a means of developing critical thinking in future physical education teachers	Петрикей Ольга Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку критичного мислення майбутніх вчителів фізичного виховання	281
Olesia Pylyp Innovative approaches to improving modern methods of teaching violin bachelor of musical arts	Пилип Олеся Інноваційні підходи до удосконалення сучасної методики навчання гри на скрипці бакалаврів музичного мистецтва	284
Kateryna Pidporinova Music education and critical thinking: ways of interacting	Музична освіта і критичне мислення: шляхи взаємодії	290
Svitlana Pozniakova Critical and creative thinking as components of professional training for applicants in forestry and horticulture	Критичне та креативне мислення як складові професійної підготовки здобувачів лісового і садово-паркового господарства	294
Natalia Polievoda Visualization as an effective means of learning the Ukrainian language in the conditions of online and distance learning	Полєводова Наталія Візуалізація як дієвий засіб вивчення української мови в умовах нуш і дистанційного навчання	299
Anastasiia Poliakova Critical interpretation of experimental data in plant physiology as a basis for developing students' research skills	Полякова Анастасія Критична інтерпретація експериментальних даних з фізіології рослин як основа для розвитку дослідницьких навичок студентів	303
Maksim Potapenko Critical analysis of sources in Ukrainian history lessons as a tool for developing national identity of	Потапенко Максим Критичне опрацювання джерел на уроках історії	306